

retstvisten derved straks kan indbringes for den myndighed, som endeligt skal afgøre den. Herved spares bl.a. tid og omkostninger i forbindelse med en udenretslig undersøgelse. Endvidere er der i disse sager, hvor der ikke skal foretages en nærmere vurdering af udsigten til, at ansøgeren vil få medhold, ingen betæneligheder ved at give den dømmende ret kompetence til at bevilge fri proces.

Retsplejerådets *flertal* (11 ud af 12 medlemmer) foreslår, at kompetencen til at give fri proces i andre tilfælde henlægges til Civilstyrelsen. Flertallet anfører bl.a., at den nødvendige ekspertise til behandling af sagerne i denne vanskelige, men i fremtiden antalsmæssigt begrænsede, restgruppe bedst vil kunne opbygges i en mere centraliseret struktur. Da ansøgninger om fri proces behandles på skriftligt grundlag, er der desuden intet særligt hensyn til parterne, der taler for, at sagerne behandles decentralt, ligesom der efter sagernes karakter ikke er behov for særligt lokalkendskab.

Flertallet foreslår, at Civilstyrelsens afslag på fri proces skal kunne indbringes for en nyoprettet afdeling i Procesbevillingsnævnet, der sammensættes med en landsdommer (formand), en byretsdommer og en advokat. Hermed bevares toinstansprincippet og udstrækkes samtidig til de sager, der i dag behandles i Civilstyrelsen i første instans, og hvor der ikke er nogen klageinstans. Samtidig sikres det, at den endelige afgørelse af, om der gives fri proces, i alle tilfælde henhører under en uafhængig instans.

Retsplejerådets *mindretal* (1 medlem) foreslår, at kompetencen til at give fri proces i andre tilfælde (dvs. de tilfælde, hvor kompetencen ikke foreslås henlagt til domstolene) forbliver hos statsamtet. Mindretallet foreslår, at statsamtets afslag på fri proces skal kunne indbringes for landsretten ved kære. Herved opnås der efter mindretallets opfattelse en billig, smidig og ikke mindst uafhængig behandling af klagen, og det undgås, at domstolsprøvelse af et afslag på fri proces sker gennem et traditionelt, tidkrævende søgsmål.

Retsplejerådets *flertal* (11 medlemmer) anfører, at der efter flertallets opfattelse gør sig de samme principielle betæneligheder gældende med hensyn til at give mulighed for at påklage afslag på fri proces til domstolene, som med hensyn til at henlægge den primære kompetence til at bevilge fri proces til domstolene i tilfælde, hvor der skal foretages en nærmere vurdering af ansøgerens udsigt til at få medhold. Betænelighederne består navnlig i, at vurderingen af ansøgerens udsigt til at få medhold kan få karakter af en forhåndsprøvelse i forhold til domstolenes endelige afgørelse af tvisten. Flertallet kan derfor ikke anbe-

fale, at domstolene gøres til klageinstans for administrative myndigheders afgørelser om fri proces, heller ikke i den form, som er foreslået af mindretallet.

Der henvises til betænkningen side 349-399.

4.3. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med Retsplejerådet i, at formålet med fri proces er at opnå en højere grad af reel lighed i de muligheder, som personer med forskellige økonomiske forhold har for at føre retssag, og at det er en vanskelig afvejning at fastsætte rimelige regler om fri proces.

Som anført af Retsplejerådet indgår ved udformningen af regler om fri proces en række elementer, som tilsammen er udtryk for omfanget af adgangen til fri proces. Som eksempler kan nævnes de økonomiske betingelser, de materielle betingelser, virkningen af fri proces, eventuelle regler om egenbetaling og regler om tilbagebetaling af modtaget fri proces.

Som nærmere beskrevet nedenfor kan Justitsministeriet på de fleste punkter tilslutte sig Retsplejerådets forslag henholdsvis Retsplejerådets flertals forslag. Justitsministeriet har dog ikke fundet grundlag for at foreslå en egenbetaling for fri proces. I lyset heraf og under hensyn til de økonomiske konsekvenser for staten har Justitsministeriet endvidere ikke fundet grundlag for at lempe de økonomiske betingelser for fri proces.

Justitsministeriet kan af de grunde, der er anført af Retsplejerådet, tilslutte sig, at ansøgerens formue ikke bør indgå i de økonomiske betingelser for at få fri proces, men at reglen om, at retten ved sagens afslutning efter omstændighederne kan pålægge en part med fri proces helt eller delvis at refundere statskassens udgifter til den fri proces, bør gives et større anvendelsesområde, navnlig således, at der bl.a. skal tages hensyn til, hvordan partens formueforhold er ved sagens afslutning, herunder i kraft af sagens udfald.

Justitsministeriet kan endvidere tilslutte sig Retsplejerådets forslag om en mere nuanceret lovregulering af de materielle betingelser for at få fri proces. Justitsministeriet er også enig med Retsplejerådet i, at erhvervsmæssige sager fortsat som hovedregel bør være generelt undtaget fra fri proces.

Justitsministeriet bemærker i den forbindelse, at en mere almindelig adgang til fri proces i erhvervsmæssige sager ville få karakter af en erhvervsstøtte, som ligger uden for formålet med fri proces-ordningen. Efter Justitsministeriets opfattelse er der endvidere ikke grundlag for at udvide de eksisterende muligheder for i særlige tilfælde at give fri proces til en erhvervsmæssig sag. Der kan således eksempelvis efter omstæn-